

FORSKNINGSRAPPORT NR. 12/2014

SEPREP BERGEN 2012-2014: EN FORSKNINGSBASERT EVALUERING

Ottar Ness

SEPREP Bergen 2012-2014
- En forskningsbasert evaluering

Ottar Ness

Drammen 2014
Senter for psykisk helse og rus
Fakultet for helsevitenskap
Høgskolen i Buskerud og Vestfold

SEPREP Bergen 2012-2014 – en forskningsbasert evaluering.

ISBN: 978-82-8290-011-9

Layout omslag: Maria Prøis Rønneberg, Høgskolen i Buskerud og Vestfold.

© SFPR – Senter psykisk helse og rus, fakultet for helsevitenskap, Høgskolen i Buskerud og Vestfold.

Senter for psykisk helse og rus
Fakultet for Helsevitenskap
Høgskolen i Buskerud og Vestfold
Postboks 235
3603 Kongsberg
E-post: postmottak@hbv.no
Hjemmeside: <http://www.hbv.no/sfpr>

SFPRs publikasjoner kan fritt siteres ved tydelig angivelse av kilde.
Publikasjoner fra SFPR som omtales, anmeldes eller henvises til, bes sendt til Senteret.

Forord

Dette forskningsprosjektet har vært et samarbeid mellom Senter for psykisk helse og rus (SFPR) ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold og Stiftelsen SEPREP. Prosjektet er finansiert av Stiftelsen SEPREP.

Vi vil gjerne rette en stor takk til deltakerne i dette forskningsprosjektet, både studenter og ledere, som har delt sine opplevelser, tanker og meninger på en generøs måte. Uten dere hadde det ikke blitt noe prosjekt.

Vi vil spesielt takke SEPREP ved Astrid Eggen Nordhaug, Wenny Karin Bernes, Oddhild Lien og Gunnar Brox Haugen for et meget godt, inspirerende og nyttig samarbeid om et viktig og spennende prosjekt!

Drammen 25. august 2014

Ottar Ness

Sammendrag SEPREP Bergen 2012-2014: En forskningsbasert evaluering

Bakgrunn

Stiftelsen SEPREP – Senter for psykoterapi og psykososial rehabilitering ved psykoser, har siden 1990 vært sentral i å utdanne fagutøvere til å skape gode behandlingsmiljøer, -metoder og modeller sammen med mennesker med alvorlig psykiske helseproblemer. Som en forutsetning for dette har SEPREP fokusert på forutsigbare og gode relasjoner mellom fagutøvere, brukere og deres familier. SEPREP videreførte dette arbeidet ved å gjennomføre en pilotutdanning med fokus på «rett og redusert bruk av tvang» i psykisk helsevern. Dette programmet ble gjennomført i Bergen 2012-2014. Senter psykisk helse og rus (SFPR) ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold har evaluert SEPREP TU Bergen 2012-2014-programmet fra oppstart til studieslutt. Evalueringen har to fokus. Det første fokuset handler om å evaluere selve utdanningen. Fokuset har vært på studentenes forventninger til studiet, innhold og nytteverdi i deres egen praksis der tvang har vært tema. Det andre fokuset var rettet mot å undersøke hvordan utdanningen var med på å endre og forbedre praksis i det lokale helsetjenesteapparatet der hvor studentene jobbet der tvang har vært tema.

Metode

Denne mindre forskningsbaserte evalueringen ble gjennomført med bruk av kvalitativ datainnsamling. Den kvalitative delen av studien ble gjennomført ved bruk av flerstep fokusgruppeintervjuer med studenter og ett fokusgruppeintervju med ledere.

Funn

Funnene som ble fremanalysert er: (1) *Å ha økt kunnskap om lovverket har betydning for bedre samhandling med brukere og diskusjoner om riktig bruk av tvang,* (2) *Å få tverrfaglig gruppeveiledning er av stor betydning for samhandlingskompetanse,* og (3) *Utdanning som skaper større trygghet og romslighet i arbeidet.*

Konklusjon

Relatert til forskningsspørsmålene for denne studien er det forskningsmessige grunnlag for å konkludere med følgende: SEPREP TU Bergen 2012-2014 som utdanningsprogram har nådd de fleste av dets kompetanse- og læringsmål på en god måte. Dessuten synes tilbudet å være i tråd med og imøtekomme statlige føringer gjennom samhandlingsreformen og fremtidig utdanning. SEPREP TU Bergen 2012-2014 viser seg som en relevant og nyttig måte å organisere utdanning innen psykisk- helse og rustjenester der tvang er et tema.

**Senter for psykisk helse og rus, Fakultet for helsevitenskap,
Høgskolen i Buskerud og Vestfold**

Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Fakultet for helsevitenskap ved Høgskolen i Buskerud arbeider for å utvikle et solid forskningsmiljø i samarbeid med personer med brukererfaring, pårøndererfaring, klinisk erfaring, forskere og beslutningstakere. Senteret ønsker å bidra til styrking og utvikling av den nasjonale og internasjonale kunnskapen innen psykisk helse og rus med særlig vekt på fem områder; (1) Personers erfaringer med psykiske helseproblemer og hva som hjelper, (2) Person- og kontekstsentrerte tilnærminger, (3) Familie- og nettverksperspektiver, (4) Helsetjenesteorganisering, utøvelse og effektivitet og (5) Aksjonsrettet forskning, særlig brukerinvolvert forskning og handlingsorientert forskningssamarbeid i kliniske praksiser.

I tillegg driver senteret en rådgivende og konsultativ funksjon overfor kommuner, brukerorganisasjoner, helseforetak og myndigheter. Bidrar til utvikling og gjennomføring av utdanning og kompetanseutvikling. Er en hospiteringsarena for gjesteforskere og samarbeidspartnere, samt bidrar til å styrke forskerkompetansen ved avdeling for helsefag, HiBu. Forskningen ved senteret vektlegger kontekst i forståelsen av psykisk helse og psykiske helseproblemer, og for utøvelsen av psykisk helsearbeid. Lokalmiljøet er konteksten for hvor psykisk helsearbeid skal utvikles. Sentrale områder er arbeid, bolig, skole, fritid, lokalmiljø og de sosiale og materielle livsbetingelsene. Folkehelseperspektivet med vekt på å fremme helse og sosialt liv på individ-, gruppe og samfunnsnivå, gjennom velvære og velferd, har også grunnleggende betydning for personers psykiske helse og i psykisk helsearbeid. Forskningen ved Senter for psykisk helse og rus skal også synliggjøre at de sammenhenger og situasjoner der folk lever og bor kan bidra til å lindre eller å forsterke psykiske helseproblemer, så vel som at det sosiale og kulturelle mangfoldet kan støtte psykisk helse og bedring. Senteret legger stor vekt på tverrfaglighet og brukerinvolvering i prosjektutvikling og gjennomføring. Senteret har kompetanse innen kvalitative, kvantitative og triangulerende og blandede metodologier.

Prosjektnummer	94810 – SEPREP Bergen 2012-2013: En forskningsbasert evaluering.
Virksomhetsnavn	Senter for psykisk helse og rus, fakultet for Helsevitenskap, Høgskolen i Buskerud og Vestfold, Postboks 7053, 3007 Drammen.
Besøksadresse	Papirbredden - Drammen kunnskapspark Grønland 58, 3045 Drammen.
Telefon og fax	32 20 64 00 - 32 20 64 10
E-post og kontaktperson	Professor Stian Biong, leder av SFPR: stian.biong@hbv.no – tlf. 95 21 54 98.
Hjemmeside	http://www.hbv.no/sfpr

Innholdsfortegnelse:

Forord

Sammendrag

Kapittel 1. Innledning og bakgrunn.....	s. 7
Kapittel 2. Metodiske beskrivelser av den forskningsbaserte evalueringen	s. 12
Kapittel 3. Presentasjon av funn.....	s. 16
Kapittel 4. Diskusjon.....	s. 20
Referanseliste.....	s. 24
Vedlegg.....	s. 26

Kapittel 1: Innledning og bakgrunn

Stiftelsen SEPREP – Senter for psykoterapi og psykososial rehabilitering ved psykoser, har siden 1990 vært sentral i å utdanne fagutøvere til å skape gode behandlingsmiljøer, -metoder og modeller sammen med mennesker med alvorlig psykiske helseproblemer. Som en forutsetning for dette har SEPREP fokusert på forutsigbare og gode relasjoner mellom fagutøvere, brukere og deres familier.

SEPREP tar sikte på å være et landsdekkende kompetansenettverk med vekt på informasjon, undervisning og forskningsbasert kunnskap. SEPREP skal medvirke til at mennesker med alvorlige psykiske lidelser har best mulig livskvalitet og når sine livsmål ut fra egne ønsker, behov og forutsetninger. I forbindelse med gjennomføringen av Opptappingsplanen for psykisk helse (1999-2008) ga Statens helsetilsyn SEPREP i oppdrag å utvikle og gjennomføre et tverrfaglig utdanningsprogram (TU) for ansatte i kommunal helse- og sosialtjeneste og innen spesialisthelsetjenesten. Gjennom utdanningsprogrammet ønsket en fra statlig hold å bidra til å innfri de overordnede intensjonene i opptappingsplanen, styrke kompetansen blant ansatte, fremme det tverrfaglige og tverretatlige samarbeidet og sikre reell brukermedvirkning. Ved utgangen av 2013 hadde 3391 fagutøvere gjennomført denne utdanningen.

Våren 2012 tok SEPREP ved avdeling Bergen kontakt med Senter for psykisk helse og rus (SFPR) ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold for å gjennomføre en mindre forskningsbasert evaluering av SEPREP TU Bergen som skulle gjennomføres i perioden 2012-14. Dette utdanningsprogrammet var utviklet som en pilot som retter seg mot studentenes opplevelse av trygghet og kompetanse når de står i krevende situasjoner med brukere hvor bruk eller ikke bruk av tvang er et tema. I tillegg retter evalueringen seg mot om utdanningsprogrammet har hatt noen betydning med hensyn til utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt brukere hvor tvang er et tema.

Evalueringen har to fokus. Det første fokuset handler om å evaluere selve utdanningen. Fokuset har vært på studentenes forventninger til studiet, innhold og nytteverdi i deres egen praksis. Det andre fokuset var rettet mot å undersøke hvordan utdanningen var med på å endre og forbedre praksis i det lokale helsetjenesteapparatet der hvor studentene jobbet.

1.1. SEPREP TU Bergen

SEPREP TU Bergen er et pilotprosjekt basert på den tradisjonelle SEPREP-utdanningen (SEPREP Tverrfaglig Utdanningsprogram; SEPREP TU; Episteme Forskning og SamfunnsEvaluering, 2006). Utdanningen har et omfang på til sammen 60 studiepoeng og går over to år på deltid. Når SEPREP TU Bergen ble gjennomført ble den forankret ved et lokalt distriktpsikiatrisk senter (DPS). To lokale koordinatore leder det praktiske arbeidet på vegne av den programansvarlige institusjonen. En referanse- og styringsgruppe har ansvaret for å sikre lokale tilpasninger både i planleggingen og gjennomføringen av utdanningsprogrammet.

SEPREP TU Bergen er et tverrfaglig og tverretatlig utdanningsprogram der målgruppen for utdanningen skal representere personer i ulike typer helse-, undervisnings- og oppfølgingsarbeid overfor personer med alvorlige psykiske helseproblemer og rusproblemer. Derfor er studentene i utdanningen ansatte innenfor kommunehelsetjeneste, spesialisthelsetjeneste og andre som har behandlings- og oppfølgingsansvar overfor personer med alvorlige psykiske helseproblemer.

Høgskolen i Hedmark, Avdeling for folkehelsefag, tilbyr studiet på oppdrag fra stiftelsen SEPREP. Høgskolen i Hedmark godkjenner studiet og har det overordnede faglige ansvaret for studiet og for gjennomføring av eksamen. Stiftelsen SEPREP har det løpende ansvaret for utvikling og gjennomføring av studiet.

Utdanningen kvalifiserer for å arbeide innenfor sosial- og helsetjeneste og andre relevante behandlings- og oppfølgings tjenester. Videreutdanningen gir kompetanse på høyere nivå innenfor fagfeltet alvorlige psykiske lidelser og ruslidelser. Læringen baserer seg på å anvende kunnskap og erfaring gjennom veiledet praksis, slik at den enkelte student får en økt personlig kompetanse og samhandlingskompetanse.

1.1.1. Utdanningens målsettinger

Utdanningens studieplan (Høgskolen i Hedmark, 2010) presenterer følgende målsettinger når det gjelder læringsutbytte. Når det gjelder kunnskap skal studenten etter gjennomgått utdanning: (1) ha en helhetlig forståelse av situasjon en til mennesker med alvorlige psykiske lidelser/ruslidelser og kunnskaper om hvordan den psykiske helsen generelt påvirkes. (2) Ha kompetanse om tidlige tegn og faser i utviklingen av alvorlig psykisk lidelse/ruslidelser. (3) Ha kunnskap om faktorer som hemmer eller fremmer psykoseutvikling. (4) Ha kunnskaper til

å gjenkjenne egne reaksjoner og møte pasient/bruker og familie/nettverk på en konstruktiv måte. (5) Ha kunnskap om å iverksette tilnærminger og behandlingstiltak. (6) Ha kunnskap med særlig vekt på relasjonsaspektet, brukermedvirkning og lokalmiljøets betydning. (7) Ha kunnskaper og innsikt i tvang som fenomen.

Når det gjelder ferdigheter skal studenten etter gjennomgått utdanning: (1) Ha ferdigheter innen samarbeid og samhandling. (2) Ha ferdigheter i å iverksette tilnærminger og behandlingstiltak. (3) Ha ferdigheter i bruken av tvang og redusert bruk av tvang. (4) Ha oversikt og kunnskap om tjenestenettverk og henvisningsveier lokalt.

Når det gjelder generell kompetanse skal studenten etter gjennomgått utdanning: (1) Kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter i utvikling av kvalitet og brukermedvirkning i tjenestetilbudet. (2) Ha forståelse for flerfaglig og tverretattlig samhandling. (3) Ha evne til å fremme samarbeid og samhandlingskompetanse både faglig og organisatorisk i de ulike ledd i tjenestenettverket. (4) Ha en etisk/moralsk og juridisk forankring som sikrer menneskeverdet.

1.1.2. Utdanningens innhold, oppbygging og organisering

Styringsgruppa og lokal koordinator ved det enkelte utdanningssted er ansvarlig for planlegging og gjennomføring av studiet i sitt distrikt i samarbeid med utdanningsansvarlig for utdanningsprogrammet i fagutvalget SEPREP TU. Lokal forankring og praksistilknytning har stor betydning for læringsutbytte, ved at teorien kan knyttes direkte til deltakernes praktiske hverdag. Dette skjer blant annet gjennom refleksjon i veiledningsgruppene. Det tilrettelegges for lokalt samarbeid ved at programmene planlegges og ledes av en styringsgruppe med representanter for arbeidsgiverne fra kommuner og spesialisthelsetjeneste, og brukerrepresentanter. En lokal koordinator tilknyttet arrangørstedet ivaretar det løpende arbeidet i 20 % stilling.

Utdanningen er basert på varierte arbeids- og undervisningsmåter. Det er forelesninger, klinisk veiledning, kollokviearbeid, skriftlige gruppeoppgaver, samt individuelt arbeid relatert til egen praksis. Utdanningen er en integrert helhet hvor teori kombinert med erfaringer fra eget arbeid med pasienter/brukere og deres familier bearbeides i de ulike fora.

Utdanningen består av tre temaer: (1) Alvorlige psykiske lidelser, ruslidelser og relasjonsforståelse, (2) Integrert behandling, og (3) Integrert tjenestenettverk. Temaene

bygger på hverandre og har en progresjon fra tema 1 til 3. Utdanningen består av teori kombinert med erfaringer fra eget arbeid med personer med alvorlige psykiske helse- og rusproblemer.

I løpet av utdanningens to år holdes det 100 timer fellesundervisning organisert ved det lokale DPS. Undervisningen gjennomføres med månedlige én-dagers samlinger. Det er en faglig og pedagogisk sammenheng mellom emnene, der teori og praksis blir knyttet sammen. I tillegg til denne fellesundervisningen foregår det 80 timers obligatorisk gruppeveiledning. Dette organiseres litt ulikt, men vanligvis gjennom 1 ½ klokke time to ganger i måneden. Veilederne er erfarne praktikere/klinikere. Denne veiledningen handler om at studentene reflekterer over egen praksis overfor ungdom og familier, de reaksjoner og følelser dette arbeidet vekker. Veiledningen tilsikter at studentene relaterer praktiske problemstillinger til forståelsesmodeller fra teori, forskning og erfaring, der studenten har mulighet til å integrere og bruke dette i sin egen praksis. Som en del av denne veiledningen veiledes det også i studentenes ferdighetstrening. Her legger studenten frem ulike problemstillinger fra egen praksis og får veiledning i gruppen av veileder og medstudenter.

Studentene jobber også i kollokviégrupper med 40 timers litteraturstudier over de to årene. Dette er de samme gruppene som går i veiledning, men organiseres uten veileder. Dette er selvstudier med lesing av teori, forberedelse av fremlegg i veiledningsgruppen, samt arbeid med skriftlige gruppeoppgaver. Studentene skriver løpet av utdanningen to gruppeoppgaver. Disse oppgavene gir studentene mulighet til å fordype seg i faglige problemstillinger og vise praksis belyst med teori. Dette skal bidra til studentenes kritiske tenkning og utfordre dem på å formulere seg i en flerfaglig sammenheng, og dermed bidra til samarbeidstrening.

1.2. Evalueringens hensikt, problemstilling og forskningsspørsmål

Stiftelsen SEPREP ønsket en forskningsbasert evaluering av utdanningsprogrammet SEPREP TU Bergen 2012-2014. Hensikten med evalueringen har et todelt fokus. Det første fokuset handler om å evaluere selve utdanningen. Fokuset har vært på studentenes forventninger til studiet, innhold og nytteverdi i deres egen praksis. Det andre fokuset var rettet mot å undersøke hvordan utdanningen var med på å endre og forbedre praksis i det lokale helsetjenesteapparatet der hvor studentene jobbet. Basert på hensikten og ovennevnte målsettinger valgte vi å dele evalueringen opp i to fokusområder:

- 1. Hvordan beskriver studentene sine erfaringer med utdanningsprogrammet SEPREP TU Bergen i relasjon til opplevelse av trygghet og kompetanse når de står i krevende situasjoner hvor bruk eller ikke bruk av tvang er tema?*
- 2. Hvordan beskriver ledere til studentene i SEPREP TU Bergen at utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt brukere hvor tvang er et tema hatt ifølge ledere til studentene i SEPREP TU Bergen gjennom utdanningsforløpet?*

1.3. Studiens begrensinger, avgrensinger og relevans

Datainnsamlingen har funnet sted i perioden september 2012 og desember 2013. Studien er avgrenset i relasjon til studiens hensikt og forskningsspørsmål som er angitt over. Studien har hatt to hovedkilder for data: (1) Flersteg fokusgruppeintervjuer med studenter, og (2) fokusgruppeintervjuer med et utvalg av ledere som har hatt studenter på SEPREP TU Bergen 2012-2014-programmet. Studien har begrensinger knyttet til de strategiske utvalgene idet det kan være personer i målgruppene med viktige erfaringer som har valgt å ikke delta eller ikke kjente til evalueringen, samt at valg av fokusgruppeintervjuer kan medføre at noen i gruppa ikke kommer fram med egne erfaringer av ulike grunner. På den annen side er studien vitenskapelig fundamentert ved bruk av anerkjent kvalitativ metodologi og metoder og kan slik antas å ha høy gyldighet og relevans.

1.4. Rapportens organisering

Etter dette innledende kapittelet vil det i kapittel 2 redegjøres for metodikken i denne forskningsbaserte evalueringen. Hovedvekten vil bli lagt på kapittel 3 hvor presentasjonen av studiens funn vil bli fremstilt. Kapittel 4 diskuterer funnene i relasjon til studiens hensikt, forskningsspørsmål og interne og politiske mål og på denne bakgrunn gi en konklusjon.

Kapittel 2: Metodiske beskrivelser av den forskningsbaserte evalueringen

2.1. Organisering av studien

Denne forskningsbaserte evalueringsstudien har vært gjennomført av Senter for psykisk helse og rus (SFPR), fakultet for helsevitenskap ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold.

Prosjektansvarlig har vært dekan Heidi Kapstad og professor Bengt Karlsson, som leder av Senteret frem til 1.1.2014. Førsteamanuensis Ottar Ness har hatt ansvar for å gjennomføre forskningsprosjektet i tråd med oppdraget.

2.2. Gjennomføring av studien

Arbeidet med studien har pågått siden september 2012 og avsluttes med denne rapporten levert oppdragsgiver 15. juni 2014. Denne tidsperioden rommer alt fra utforming av metoder for datainnsamling, analyse og skriftlig fremstilling av studiens resultater. Studien startet med et oppstartsmøte mellom Astrid Eggen Nordhaug fagutvikler SEPREP Helse Vest og prosjektleder førsteamanuensis Ottar Ness. Her ble forventninger til evalueringen avstemt, og den videre fremdriften for prosjektet fastsatt. Oppstartsmøtet var viktig for å avklare mandatet for evalueringen og for å skape en felles forståelse for hva oppdraget innebar. På bakgrunn av dette møtet ble det utarbeidet intervjuguider til fokusgruppeintervjuer med studenter (vedlegg 4) og ledere (vedlegg 5). Målsettingen var at forhold som ble ønsket belyst ble sikret inkludert i intervjuene. Det ble i fellesskap utviklet et informasjonsskriv om forespørsel om deltagelse og samtykkeerklæring for både studenter og ledere (vedlegg 2 og 3). Studien som ble før igangsettelsen registrert og godkjent av personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (vedlegg 1).

2.3. Utvalg

Ut fra litteratur om fokusgrupper ble det vurdert at fokusgrupper på seks til åtte deltakere ville være passende (Lerdal og Karlsson, 2008; Puchta Potter, 2004). Dette gjaldt både intervjuene med studentene og lederne.

Informasjon og forespørsel om å delta i fokusgruppeintervjuer ble gjort i starten av andre semester. Det var få studenter som meldte seg (de fikk utdelt gruppeoppgaver samme dag) og det ble derfor besluttet at utvalget kunne bestå av de som sa seg villige til å delta. Syv

studenter meldte seg til å bli intervjuet i fokusgruppeintervjuene. Mens seks ledere meldte seg til å bli intervjuet i fokusgruppeintervjuer.

2.4. Dataskapingsmetoder

Dataskapingsmetodene for denne evalueringen er gjennomført ved to fokusgruppeintervju for studentene (n=7), ett fokusgruppeintervju for ledere (n= 6). Basis for intervjuene har vært intervjuguiden som er fremstilt i vedlegg 4 og 5.

2.4.3. Gjennomføring av flersteg fokusgruppeintervjuer

Fokusgruppeintervjuer med studentene

Det ble sendt ut invitasjon til dato for gjennomføring av flersteg fokusgruppeintervjuer med studentene. De ble gjennomført ved studiestedene etter endt undervisningsdag. Det var forskeren som gjennomførte selve intervjuene. Det ble lagt vekt på å skape en åpen og fri stemning som inviterte deltakerne til å fortelle om sine ulike erfaringer, samt å bruke dynamikken i gruppen til å gå i dybden på de temaene som ble diskutert og for å få fram nyanser i erfaringene. I gjennomsnitt tok de ulike fokusgruppeintervjuene 1,5 timer.

Fokusgruppeintervjuer med lederne

Det skulle gjennomføres to fokusgruppeintervjuer med ledere ved de to studiestedene; ved oppstart og ved avslutning. Det viste seg utfordrende å rekruttere ledere pga. hektisk arbeidshverdag og logistikk mht. å finne datoer. På bakgrunn av dette ble det i samråd med SEPREP avtalt å gjennomføre ett intervju med ledere. Det ble derfor gjort et strategisk utvalg der lokal koordinator for SEPREP TU Bergen ved studiestedene leverte ut informasjon om deltakelse, der de sendte inn bekreftelse på deltakelse til forsker. Intervjuene ble gjennomført ved siste del av studiet, noe som gjorde at lederne kunne reflektere både over forventinger de hadde til SEPREP TU Bergen og hvordan de erfarte at studentene de hadde på utdanningen endret, forbedret sin praksis. Det ble lagt vekt på å skape en åpen og fri stemning som inviterte deltakerne til å fortelle om sine ulike erfaringer, samt å bruke dynamikken i gruppen til å gå i dybden på de temaene som ble diskutert og for å få fram nyanser i erfaringene. Dette fokusgruppeintervjuet varte i 1,5 time.

2.5. Metoder for dataanalyse

2.5.1. Kvalitativ analyse

Analysen av data fra fokusgruppeintervjuene representerer i alt *seks faser*, der forskerne har benyttet seg av en hermeneutisk (tolkende) innholdsanalyse i *fire trinn* (Barbosa da Silva, 1996; Kvale & Brinkmann 2009; Karlsson, 2011).

- *Fase 1*: Analyse av fokusgruppe 1 studenter
- *Fase 2*: Analyse av fokusgruppe 2 studenter
- *Fase 3*: Analyse av fokusgruppe ledere
- *Fase 4*: Analyse av alle intervjuene samlet
- *Fase 5*: Presentasjon av foreløpige funn for prosjektgruppen, med tilbakemeldinger fra deltakerne
- *Fase 6*: Presentasjon av funn i skriftlig evalueringsrapport

De fire trinnene i analysemetoden som ble benyttet til og med fase 5, var følgende: (1) *Å få et helhetsinntrykk*, (2) *Å identifisere og kondensere meningsdannende enheter*, (3) *Å abstrahere innholdet i de enkelte meningsdannende enheter* og (4) *Å sammenfatte betydningen av dette* (Barbosa da Silva, 1996; Kvale og Brinkmann, 2009; Karlsson, 2011). Etter gjennomføringen av fokusgruppene ble de transkriberte tekstene først lest av forskerne flere ganger for å få et helhetsinntrykk av samtalsinnhold. Alle tekstene ble lest enkeltvis. Det ble gjort fortløpende markeringer i marginen med spørsmål til tekstens innhold og mulige mening og hvilke temaer som preliminært kunne identifiseres og kondenseres. Forskerne gjennomførte så en tentativ analyse av tekstene, og på bakgrunn av denne analysen en tematisering av de meningsdannende enhetene.

Denne analysemetoden ble fulgt også i fase 4, der det ble gjort en felles og samlet vurdering av de tre foreløpige analysene sett i relasjon til hverandre. Alle de tre tekstene ble da lest på nytt for å kunne gi et helhetsinntrykk og deretter bli sammenlignet med hverandre i relasjon til fellestrekk, forskjeller, mønstre og variasjon. Både konsensus- og minoritetsoppfatninger ble søkt belyst (Barbosa da Silva, 1996; Kvale og Brinkmann 2009; Karlsson, 2011). De meningsbærende enhetene i hvert enkelt intervju ble sett i relasjon til hverandre og kodet. Kodene ble abstrahert til sentrale temaer som kom frem i materialet. Utgangspunktet var de identifiserte meningsenhetene som var forankret i sitater fra deltakernes utsagn.

De foreløpige funnene gjort i fase seks ble deretter presentert for deltakerne for deres tilbakemeldinger. Tilbakemeldinger ble brukt i fase seks, presentasjon av funn i denne skriftlige rapporten.

2.6. Forskningsetiske refleksjoner

Studien er meldt inn og godkjent av personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD) (vedlegg 1).

Alle deltakerne ble informert om studiens bakgrunn og hensikt via det skriftlige informasjonsmaterialet og gjennom muntlig informasjon fra den kontaktpersonen som søkte å rekruttere dem til å delta i studien. Det ble redegjort for hva det innebar å være med i studien, at deltakelse var frivillig basert og at de kunne trekke seg på ethvert tidspunkt og be om at deres opplysninger i så fall ble slettet. Rapporten skal skrives på en måte som ivaretar deltakernes anonymitet. Det ble informert om at data fra studien vil bli slettet ved prosjektslutt, og at studien var finansiert av Stiftelsen SEPREP.

Gitt den valgte rekrutteringsprosedyren ble det sterkt vektlagt at deltagelse var frivillig og at å avstå ikke ville ha noen konsekvenser for deltagelse ved SEPREP TU Bergen-utdanningen. Til tross for dette kan en ikke utelukke at noen har følt seg forpliktet til å delta, men det fremkom ikke ytringer eller annen kommunikasjon som kunne tyde på dette.

Kapittel 3: Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil vi presentere funnene vi identifiserte gjennom analyseprosessen i relasjon til forskningsspørsmålene. Vi starter med å presentere de funnene som er basert på to fokusgruppeintervjuer med studenter og ett fokusgruppeintervju med ledere til studentene.

3.1 Kvalitative funn

De kvalitative funnene som presenteres i det følgende er temaer som er fremanalysert på bakgrunn av data fra fokusgruppeintervjuene av totalt to intervjuer med studenter og ett fokusgruppeintervjuer med ledere. Først ble intervjuene analysert hver for seg deretter i relasjon til hverandre for å kunne gi en helhetlig fremstilling i følgende funn: (1) *Å ha økt kunnskap om lovverket har betydning for bedre samhandling med brukere og diskusjoner om riktig bruk av tvang,* (2) *Å få tverrfaglig gruppeveiledning er av stor betydning for samhandlingskompetanse,* og (3) *Utdanning som skaper større trygghet og romslighet i arbeidet.*

3.1.1. Å ha økt kunnskap om lovverket har betydning for bedre samhandling med brukere og bedre diskusjoner om riktig bruk av tvang

Et sentralt område som fremsto gjennom analysen handlet om at både studentene og lederne erfarte at de fikk oppdatert og praksisnær kunnskap med fokus på lovverket om bruk av tvang. Fokuset på lovverk og hvordan håndtere dette i sitt arbeid som var av vesentlig betydning. Dette har hjulpet for å få et mer bevisst og mer riktig bruk av tvang, som en av deltakerne fortalte: *”det å fått mer innsikt i lovverket har hjulpet meg til å bidra på arbeidsplassen min til å ta vekk en del tvang.* ”En annen av deltakerne fortalte at *”Å kunne lovverket bedre er med på å kunne jobbe mer relasjonelt med brukerne over tid, som gjør at jeg blir mer bevisst maktposisjonen jeg har som ansatt i helsevesenet.* ” Det å få bedre kunnskap om lovverk har også bidratt til *”at man skal evaluere tvangsvedtak oftere enn det som er gjort.* ” Dette har igjen ført til økt refleksjoner og samtaler i fagmiljøet om *”hvordan du skal bruke riktig mengde tvang. Mens før har det gjerne vært snakk om at det har blitt brukt for mye tvang, så er det nå mer snakk om riktig bruk av tvang i samarbeid med brukeren.* ” Lederne som ble intervjuet var enige med studentene i dette. En av lederne sa: *”det er forebyggende i forhold til tvang å kunne lovverket, og å kunne snakke med brukerne om dette. Dette vil skape bedre samhandling mellom fagpersoner og brukere.* ” En av

deltakerne sa at *”jeg har fått mer innsikt i tvang og risikovurderinger, som jeg tenker at kunne ha hjulpet meg med å håndtere utageringer hos brukere bedre. Og at dette handler også om relasjonskompetanse.”*

Både studentene og lederne var opptatte av at lovverket var viktig å kunne og diskuteres ofte på arbeidsplassene for å få bedre og riktig bruk av tvang. Skulle studentene komme med noen råd til SEPREP så ønsket de at lovverket ble undervist i tidligere og fulgte mer som en rød tråd gjennom utdanningen. Dette kunne også bidra til økt samhandling mellom fagpersoner og brukere/pårørende, men også mellom tjenester, og gjennom dette få bedre bruk av riktig tvang i samarbeid med de det gjelder.

3.1.2. Å få tverrfaglig gruppeveiledning er av stor betydning for samhandlingskompetanse

Både lederne og studentene som deltok i studien fremhevet betydningen av å ha tverrfaglig og tverretatlig gruppeveiledning underveis i studiet. Det å ha tid til veiledning ser de som viktig for å gjøre godt kvalitetsarbeid rundt og med brukere og deres pårørende. En av deltakerne fortalte: *”å få veiledning med tid til refleksjoner er ganske viktig i dette faget, det har vi ikke tid til i arbeidshverdagen.”* En annen fortalte: *”i veiledningen får vi innspill både fra kommunale tjenester eller fra poliklinikk. Disse innspillene utvider perspektivet som jeg kan ta med tilbake til jobb for å prøve nye tilnærminger i samarbeide med brukerne.”* En av lederne som ble intervjuet fortalte at hun hadde lagt merke til at: *”min ansatt samhandler mer med tjenestene på de ulike nivåene, da hun nå kjenner personlig flere som jobber der.”* En av studentene sa: *”Den bevisstgjøringen og kompetansen jeg får om saksgang i de andre tjenestene har gitt meg en større forståelse for hvordan vi skal jobbe når vi samarbeider, vurderer henvisninger osv.”* En av lederne sa: *”Det at vi kjenner personlig flere i de ulike tjenestene og vet hvordan vi jobber, gjør at vi kan få til mer samkjørte strukturer, systemer og arbeidsprosesser rundt det at vi klarer å serve brukerne sånn at vi får gitt riktig hjelp til rett tid.”* En av studentene kalte dette: *”at vi blir agenter inn i hverandres arbeidsfelt.”* En annen av studentene fortalte om viktigheten av at det var tverretatlige veiledningsgrupper: *”jeg møter folk fra andre avdelinger og tjenester. Man får et ansikt eller man nå kjenner litt til folk som jobber andre steder. Dette kan være med på å skape en mer felles forståelse og få et mer samme språk, og det styrker jo samhandlingen.* En annen sa: *”I veiledningsgruppene får vi diskutert praksis og vi blir flinkere til å se perspektivet til de andre som er inne i som gjør at vi får økte muligheter for å både samarbeide med tjenestene og med brukeren bedre.”*

Både studentene og lederne var opptatte av at det var viktig å ha tverrfaglige veiledningsgrupper. Dette har bidratt til økt samarbeid og samhandling mellom tjenestene, men også bedre samarbeid med brukerne da de i veiledningen får nye perspektiver på deres jobb. Dersom SEPREP skulle få et råd inn mot å ha tvang som tema i en slik utdanning var at det også var personer i veiledningsgruppene som hadde behandlingsansvar, som psykologer, leger og psykiatere.

3.1.3. Utdanning som skaper større trygghet og romslighet i arbeidet

Et tredje tema som ble fremanalysert handlet om at det å få mer fagkunnskap og samhandlingskompetanse gjennom den måten SEPREP TU-utdanningen er organisert på skapte større trygghet og romslighet i studentenes arbeidshverdag. En fortalte også om at hun ble *"rundere i kantene,"* Hun fortalte videre at dette handlet spesielt om *"å få mer forståelse og kunnskap om ROP-lidelser har gjort at jeg forstår bedre integrert behandling."* En annen av studentene fortalte: *"jeg har fått mer innsikt i både lovverk, tvang og ROP. Dette har bidratt til at jeg er mer stødig i jobben og blir hørt på av ledere på jobb og kolleger."* De fortalte at å delta på en utdanning der personer kommer fra ulike tjenester og samtidig får forelesere som er gode til å formidle relevant kunnskap, skaper en større faglig tyngde. Lederne som ble intervjuet snakket om at de opplevde at fokuset som også var på relasjonskompetanse var med på *"å forebygge vold og utagering, og at man blir tryggere på seg selv til å vurdere situasjoner og håndtere dette på."* En annen av lederne responderte på dette ved at hun opplevde at: *"mine ansatte samtaler også mer og bedre med kollegene om hvordan håndtere slike situasjoner."* En av studentene fortalte også at å få både fagkunnskap som er relevant for praksis av personer som foreleser som kommer fra praksisfeltet har gjort at *"jeg har blitt dyktigere til å håndtere samhandling med pasienten."* Studentene fremhevet også betydningen av å ha brukere inne som forelesere, som en sa: *"Det var veldig viktig og bra at det var brukere inne som forelesere som snakket om sine opplevelser på det med hvordan de så på tvang."* En annen fortalte: *"man får høre om hvordan det faktisk det er å være bruker som blir behandlet med tvang."*

Lederne og studentene som ble intervjuet mente det var sentralt at det å kunne ha studenter eller være studenter i en tverrfaglig utdanning gjorde at man erfarte mer trygghet og

romslighet i sitt arbeid. Dette handlet om at de var mer ydmyke og stødige gjennom at de diskuterte og reflekterte mer sammen med sine kolleger, brukere og andre tjenester.

3.1.4. Oppsummering av funnene

De kvalitative funnene har handlet om at studentene erfarte at både innholdet og måten SEPREP TU Bergen 2012-2014 var organisert på gjorde at de fikk økt samhandlingskompetanse, økt samarbeid med brukere, pårørende og med andre tjenester. Dette fordi at de ble bedre kjent med andre som arbeider i de andre tjenestene, og samtidig at de fikk økt fagkompetanse som gjorde de mer kompetente i arbeidet med målgruppen og i å samarbeide med andre tjenester. Dette var igjen med å skape en tryggere arbeidshverdag for studentene, noe lederne deres bekreftet. Veiledning og de praksisnære forelesningene, samt økt kunnskap om lovverk blir spesielt fremhevet som viktig for læring og utvikling av sin egen praksis som fagperson.

Det som studentene forteller om forbedringsområder for SEPREP TU Bergen 2012-2014-utdanningen handler om å tydeliggjøre veilederrollen, da de opplevde ulike praksiser fra veilederne. Spesielt gjaldt dette omkring veiledning på gruppeoppgaver, der noen fikk mye oppfølging, mens andre ikke fikk noe i det hele tatt.

Kapittel 4: Refleksjoner og diskusjon

Dette forskningsprosjektet har handlet om å evaluere utdanningen SEPREP TU Bergen som ble gjennomført 2012-2014. Hensikten med evalueringen har et todelt fokus. Det første fokuset handlet om å evaluere selve utdanningen. Fokuset har vært på studentenes forventninger til studiet, innhold og nytteverdi i deres egen praksis. Det andre fokuset var rettet mot å undersøke hvordan utdanningen var med på å endre og forbedre praksis i det lokale helsetjenesteapparatet der hvor studentene jobbet. Basert på hensikten og ovennevnte målsettinger ble evalueringen delt inn i to fokusområder:

- 1. Hvordan beskriver studentene sine erfaringer med utdanningsprogrammet SEPREP TU Bergen i relasjon til opplevelse av trygghet og kompetanse når de står i krevende situasjoner hvor bruk eller bruk av tvang er tema?*
- 2. Hvordan beskriver ledere til studentene i SEPREP TU Bergen at utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt brukere hvor tvang er et tema hatt ifølge ledere til studentene i SEPREP TU Bergen gjennom utdanningsforløpet?*

4.1 Funnene diskutert opp mot SEPREP Tverrfaglig Utdanningsprogram om rett og redusert bruk av tvang målsettinger og formål

Gjennom denne forskningsbaserte evalueringsstudien dokumenteres det at SEPREP TU Bergen som en pilot-utdanningen langt på vei har nådd sine egne mål. Studiets målsettinger er: (1) ha en helhetlig forståelse av situasjon en til mennesker med alvorlige psykiske lidelser/ruslidelser og kunnskaper om hvordan den psykiske helsen generelt påvirkes. (2) Ha kompetanse om tidlige tegn og faser i utviklingen av alvorlig psykisk lidelse/ruslidelser. (3) Ha kunnskap om faktorer som hemmer eller fremmer psykoseutvikling. (4) Ha kunnskaper til å gjenkjenne egne reaksjoner og møte pasient/bruker og familie/nettverk på en konstruktiv måte. (5) Ha kunnskap om å iverksette tilnærminger og behandlingstiltak. (6) Ha kunnskap med særlig vekt på relasjonsaspektet, brukervedvirkning og lokalmiljøets betydning. (7) Ha kunnskaper og innsikt i tvang som fenomen.

Når det gjelder ferdigheter skal studenten etter gjennomgått utdanning: (1) Ha ferdigheter innen samarbeid og samhandling. (2) Ha ferdigheter i å iverksette tilnærminger og behandlingstiltak. (3) Ha ferdigheter i bruken av tvang og redusert bruk av tvang. (4) Ha oversikt og kunnskap om tjenestenettverk og henvisningsveier lokalt.

Når det gjelder generell kompetanse skal studenten etter gjennomgått utdanning: (1) Kunne anvende sine kunnskaper og ferdigheter i utvikling av kvalitet og brukermedvirkning i tjenestetilbudet. (2) Ha forståelse for flerfaglig og tverretatlig samhandling. (3) Ha evne til å fremme samarbeid og samhandlingskompetanse både faglig og organisatorisk i de ulike ledd i tjenestenettverket. (4) Ha en etisk/moralsk og juridisk forankring som sikrer menneskeverdet.

Det er en uttalt politisk målsetting om at bruk av tvang innen psykisk helsevern skal reduseres (Erfaringskompetanse.no & Rådet for psykisk helse, 2012). Bruk av tvang overfor personer med alvorlige psykiske vansker har vært vanlig gjennom historien (Husum & Norvoll, 2014). Litteratur om alternativer til tvang handler om at tvang inneholder to aspekter. Det ene handler om hvordan man kan løse tvangsrelaterte problemstillinger (og derigjennom redusere bruk av tvang). Det andre handler om frivillig baserte løsninger. Dette handler om hvordan brukere og pårørende opplever bruken av tvang og om hvordan fagpersoner opplever å samarbeide med brukere der tvang er et tema (Husum & Norvoll, 2014).

Funnene i denne studien viste at det var stor enighet blant studentene og lederne om at dette var en utdanning som var relevant for deres arbeid med mennesker alvorlige psykiske helse- og rusproblemer der tvang er et tema. Studentene beskrev at utdanningen hadde meget gode forelesere som var hentet fra praksisfeltet, men også var i kjent med den nyeste forskningen på de temaene de underviste i. Studentene var meget fornøyde med forelesere, organisering av utdanningen og innholdet. Studentene beskriver også at utdanningen har bidratt til økt faglig kompetanse om målgruppen, om tidlig intervensjon, psykiske helseproblemer og om samarbeid. Dette samarbeidet handler ikke bare om å samarbeide med tjenestene. Det handler også om å samarbeide *med* brukere og pårørende, og at tjenestene de skal utøve tar utgangspunkt i den enkelte persons liv og kontekst.

Studentene var opptatte av at det som var viktig i utdanningen var at alle foreleserne og utdanningen var fra praksisfeltet. Det studentene spesielt fremhevet var fokuset på lovverk og relasjonskompetanse. Denne kunnskapen har bidratt til at de føler seg tryggere i sin arbeidshverdag, da de erfarer økt faglig tyngde enn tidligere. Det som er interessant er at denne faglige tyngden også bidrar til at de fremstår som mer samhandlingsorienterte og mer stødige om mer ”runde i kantene” i sin fremtreden som fagpersoner. Dette gjør også at de erfarer å være fagpersoner som er opptatte av å samarbeide med brukere, pårørende og andre

fagfolk med respekt og åpenhet. Det har også vært personer med brukererfaring som forelesere, selv om studentene kunne tenkt seg flere som hadde forelest som hadde denne bakgrunnen. Det poengteres i Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring (Helsedirektoratet, 2005) at målet er tjenester som styrker brukeren og at tjenestene skal involvere brukerne og gi dem innflytelse. Kunnskapsgrunnlaget for mest hensiktsmessige tjenester skal være en syntese av forskning, faglig ekspertise og brukererfaringer. Å tilby en utdanning hvor brukere også bli involvert i utdanningen av fagpersoner som skal møte brukere og pårørende er derfor sentralt for å oppnå dette.

SEPREP TU Bergen 2012-2014-utdannelsen fanger opp elementer fra Nasjonale føringer og dokumenter, spesielt fra «Samhandlingsreformen» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2008-2009) og Meld St. 13 «Utdanning for Velferd» (Kunnskapsdepartementet, 2011-2012). Disse nasjonale føringene fremhever økt fokus på samhandling, samhandlingskompetanse og mer koordinerte tjenester innen psykisk helse og rusfeltet (og i helsefeltet for øvrig). I Meld St. 13 «Utdanning for Velferd» (Kunnskapsdepartementet, 2011-2012) beskrives det at for å styrke de sosialfaglige og helsefaglige utdanningene, og de ulike tjenestene bør kompetansen på koordinering og samarbeid økes. Dette handler om evnen til *tverrprofesjonelt* samarbeid gjennom større vekt på blant annet utvikling av kommunikasjons- og samarbeidskompetanse på tvers av tjenester og forvaltningsnivåer, samt utvikling av mellommenneskelig kompetanse og evne til etisk refleksjon og profesjonell skjønnsutøvelse. Videre bør studentene innen helse- og sosialfagene få økt kunnskap om velferdssystemet og helhetlig forståelse av rammene for tjenesteutøvelsen. Dette handler blant annet om økt brukerorientering og mestringsperspektiv i tjenesteutøvelsen og system- og organisasjonskunnskap, for å nevne noe.

Utdanningen SEPREP TU Bergen 2012-2014 har fokus på rett og redusert bruk av tvang og svarer derfor også på «Samhandlingsreformens» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2008-2009) målsettinger om fokus på økt livskvalitet for den enkelte og redusert press på helse- og omsorgstjenestene gjennom satsing på helsefremmende og forebyggende arbeid. Et annet poeng som studentene fremhever som svært viktig for hvordan deres faglige tyngde og samhandlingskompetanse har skapt en tryggere arbeidshverdag og bedre praksis, er veiledningen de har deltatt i. Dette har vært gruppeveiledning der studentene har vært satt sammen tverretattlig og tverrfaglig. Det har vært gode veiledere som har bistått studenten med å omsette den foreleste kunnskapen i undervisningen om til praksis. Dette er noe studentene

har vært meget fornøyde med. Skulle de ha endret noe, så kunne de ha tenkt seg at veilederne var litt mer involverte i selve undervisningen, f.eks. var der av og til for å høre på. Samtidig var studentene opptatte av at de hadde fått ulik veiledning mht. gruppeoppgavene som skulle løses i løpet av studiet. Noen hadde fått mye veiledning av veilederne, mens andre ingenting. Det kunne derfor vært interessant å tydeliggjøre veilederrollen i studiet når det gjelder gruppeoppgaven og hvordan veilederne følger temaene som blir gjennomgått i utdanningen.

4.2 Videre forsknings- og utviklingsområder

Evalueringen dokumenterer noen mulige videre forsknings- og utviklingsområder: Bidrar en slik utdanning som SEPREP TU til mer riktig bruk av tvang og reduksjon av tvang? Øker tverrprofesjonelle og tverretatlige utdanninger samhandlingen på tvers av tjenestenivåer og profesjoner? Hvordan erfarer brukere og pårørende at praksis endres gjennom at ansatte deltar på SEPREP TU? Og Hvordan bidrar det at brukere som har erfart tvang blir brukt som forelesere i utdanningsprogram til mer riktig og evt mindre tvang?

4.4 Konklusjon

Relatert til forskningsspørsmålene for denne studien er det forskningsmessige grunnlag for å konkludere med følgende: SEPREP TU Bergen 2012-2014 som utdanningsprogram har nådd de fleste av dets kompetanse- og læringsmål på en god måte. Dessuten synes tilbudet å være i tråd med og imøtekomme statlige føringer gjennom samhandlingsreformen og fremtidig utdanning. SEPREP TU Bergen 2012-2014 viser seg som en relevant og nyttig måte å organisere utdanning innen psykisk- helse og rustjenester der tvang er et tema.

Referanseliste

Barbour, R.S & Kitzinger, J. (1999). *Developing Focus groups Research: Politics, Theory and Practice*. London: Sage publications.

Barbosa da Silva, A. (1996). *Analys av texter*. I: P-G. Svensson og B. Starrin (red.). *Kvalitative studier i teori og praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Binder, J. L. (1993). Is it time to improve psychotherapy training? *Clinical Psychology Review, 13*, 301-318.

Camic, P. M., Rhodes, J. E., & Yardley, L. (2003). Naming the stars: Integrating Qualitative Methods Into Psychological Research. In: P.M.Camic, J.E.Rhodes & L. Yarley (Eds.): *Qualitative Research in Psychology. Expanding Perspectives in Methodology and Design*. Washington, DC: American Psychological Association.

Erfaringskompetanse.no og Rådet for Psykisk Helse. (2012). *Tvang i psykisk helsevern: ansatte og misfornøyde brukeres ulike oppfatninger*. Rapport Erfaringskompetanse.no 2012:3.

Helsedirektoratet. (2005). *Nasjonal strategi for kvalitetsforbedring... Og bedre skal det bli! (2005-2015)*. Rapport, IS-1162. Oslo: Helsedirektoratet.

Helse- og omsorgsdepartementet (2009). *St.meld. nr. 47 (2008-2009) Samhandlingsreformen Rett behandling – på rett sted – til rett tid*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Høgskolen i Hedmark (2010). *Studieplan SEPREP Ung – videreutdanning*. Høgskolen i Hedmark.

Husum, T. L., & Norvoll, R. (2014). *Alternativer til tvang II: Sett fra et fag- og forskningsperspektiv*. UiO: Institutt for helse og samfunn, Det medisinske fakultetet og Erfaringskompetanse.no 2014:3.

Karlsson, B. (2011). *Forskningsbasert evaluering av Turresepten 2010-2012*. Høgskolen i Buskerud.

Kunnskapsdepartementet (2011-2012). *Meld.St. 13 Utdanning for velferd: Samspill i praksis*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Lerdal, A., & Karlsson, B. (2008). Bruk av fokusgruppeintervju. *Sykepleien Forskning*, 3: 172- 175.

Puchta C. og Potter, J. (2004). *Focus Group Practice*. London: Sage publications.

Svisdahl, M., Moltu, C., & Sletvold, E. (2010). Evalueringsrapport: Forskerskole for medforskere. Regionalt forskningsnettverk for stemningslidelser, MoodNet:

<http://www.helsebergen.no/omoss/avdelinger/psykiatrisk-divisjon/forskingsnettverk/Sider/moodnet.aspx>

Vedlegg 1. Godkjenning fra NSD.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel +47-55 58 21 17
Fax +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr 985 321 884

Ottar Ness
Avdeling for helsefag
Høgskolen i Buskerud
Postboks 235
3603 KONGSBERG

Vår dato: 23.05.2012

Vår ref:30633 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.05.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

30633 *SEPREP Tverrfaglig Utdanningsprogram i Bergen 2012-2014*
Behandlingsansvarlig *Høgskolen i Buskerud, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig *Ottar Ness*

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

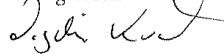
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.08.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Linn-Merethe Rød

Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO NSD Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel +47-22 85 52 11 nsd@uo.no
TRONDHEIM NSD Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel +47-73 59 19 07 kyre.svaar@svt.ntnu.no
TRONSDØ NSD SVE, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel +47-77 64 43 36 nsdtrua@svt.uib.no

Utvalget består av studenter og ledere ved utdanningsprogrammet. Data samles inn via gruppeintervju.

Førstegangskontakt foretas via brevutsendelse med informasjon om studien. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet tilfredsstillende.

I henhold til prosjektmelding og informasjon som gis til utvalget, skal innsamlede opplysninger anonymiseres senest innen prosjektslutt 1.8.2014. Ombudet minner om at anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/navneliste slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f. eks. sted, yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.

Vedlegg 2. Forespørsel om deltakelse og samtykke Studenter

Forespørsel om deltakelse i prosjektet ”Forskningsbasert evaluering Seprep Bergen 2012 - 2014” – Studenter

DEL A

Bakgrunn og hensikt

Denne forespørselen gjelder studien ”Forskningsbasert evaluering Seprep Bergen 2012-2014”. Hensikten med denne studien er å evaluere utdanningen Seprep Bergen, som retter seg mot studentenes opplevelse av trygghet og kompetanse når de står i krevende situasjoner med pasienter hvor bruk eller ikke bruk av tvang er et tema. I tillegg retter evalueringen seg mot om utdanningsprogrammet har hatt noen betydning mht utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt pasienter hvor tvang er et tema. Som student ved Seprep Bergen ønsker vi å intervju deg om dine erfaringer i forhold til følgende spørsmål: *Hvordan vil du beskrive hvordan utdanningsprogrammet har bidratt til økt opplevelse av trygghet og kompetanse når du står i krevende situasjoner med pasienter hvor bruk eller ikke bruk av tvang er et tema.*

Hva innebærer studien?

For å få belyst erfaringene ønsker vi at du som student kan delta i to fokusgruppeintervjuer. Gruppen vil bli intervjuet to ganger; ved første samling og på siste samling. Intervjuene vil bli ledet av undertegnede. Fokusgruppeintervjuet vil vare i ca 1,5 til 2 timer og vil utdype de erfaringene dere har som studenter ved Seprep Bergen. Hele intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Det skrives så ut og om du ønsker sendes dette til deg for endelig godkjenning. I den anledning vil SEPREP ved daglig leder Gunnar Brox Haugen opprette og oppbevare en navneliste over deltakerne. Denne vil bli slettet innen 01.09.2014.

Den som skal gjennomføre intervjuene heter Ottar Ness, og er ansatt ved Høgskolen i Buskerud, Fakultet for helsevitenskap, Institutt for forskning innen psykisk helse og rus.

Hva skjer med informasjonen om deg

Alle data vil bli behandlet konfidensielt og på en forsvarlig måte i henhold til Personopplysningsloven og etter retningslinjer gitt av Datatilsynet. Dette innebærer at forskeren vil ha taushetsplikt overfor alle personopplysninger som samles inn. Datamaterialet

vil bli anonymisert og slettet når forskningsprosjektet er avsluttet, senest 01.09.2014. Resultatene vil bli publisert i en rapport og vitenskapelige artikler.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke uten at det påvirker din øvrige behandling. Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, eller generelt ønsker mer informasjon om prosjektet kan du kontakte 1.amanuensis Ottar Ness, Høgskolen i Buskerud, mobil 90 12 53 12.

DEL B

Personvern

Informasjonen som lagres om deg skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger. Dekan Heidi Kapstad ved Høgskolen i Buskerud, avdeling for helsefag, er databehandlingsansvarlig. Prosjektleder er 1. amanuensis Ottar Ness, ansatt ved fakultet for helsevitenskap, Høgskolen i Buskerud. Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, har godkjent studien.

Utlevering av materiale og opplysninger til andre

Det er kun daglig leder i SEPREP Gunnar Brox Haugen som har adgang til navnelisten og som kan finne tilbake til deg. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres.

Rett til innsyn og sletting av opplysninger om deg

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner.

Økonomi

Studien er finansiert av Stiftelsen SEPREP ved daglig leder Gunnar Brox Haugen

Informasjon om utfallet av studien

Du har som informant rett til å få tilgang til utfall av studien.

Dersom du ønsker å delta, ber jeg deg om å underskrive samtykkeerklæringen og postlegge svarkonvoluttene. Når vi har mottatt denne vil du få tilsendt et spørreskjema.

Vennlig hilsen

Oslo 9. Mai 2012.

Ottar Ness

Prosjektleder.

Samtykke til deltakelse i prosjektet ”Forskningsbasert evaluering Seprep Bergen 2012-2014” – Studenter

Jeg er villig til å delta i studien ”Forskningsbasert evaluering av Seprep Bergen 2012-2014”.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien ”Forskningsbasert evaluering av Seprep Bergen 2012-2014”.

(Signert, rolle i studien, dato)

Ottar Ness, prosjektleder.

Vedlegg 3. Forespørsel om deltakelse og samtykke Ledere

Forespørsel om deltakelse i prosjektet ”Forskningsbasert evaluering Seprep Ung 2011-2013” - Ledere.

DEL A

Bakgrunn og hensikt

Denne forespørselen gjelder studien ”Forskningsbasert evaluering Seprep Bergen 2012-2014”. Hensikten med denne studien er å evaluere utdanningen Seprep Bergen, som retter seg mot studentenes opplevelse av trygghet og kompetanse når de står i krevende situasjoner med pasienter hvor bruk eller ikke bruk av tvang er et tema. I tillegg retter evalueringen seg mot om utdanningsprogrammet har hatt noen betydning mht utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt pasienter hvor tvang er et tema. Som leder for studenter som studerer ved Seprep Bergen ønsker vi å intervju deg om dine erfaringer i forhold til følgende spørsmål: *Om utdanningsprogrammet har hatt noen betydning mht utvikling av tjenestenettverk og samhandling med og rundt pasienter hvor tvang er et tema.*

Hva innebærer studien?

På grunn av at det er ledere på ulike nivåer i helsetjenesteapparatet lokalt, og for å få et høyest mulig kvalitativt innhold i informasjonen omkring hensikten med studiet så ønsker vi å forespørre deg å delta i to fokusgruppeintervju sammen med 6-8 andre ledere i det lokale helsetjenesteapparatet; et intervju ved starten av utdanningen og det andre intervjuet ved avslutningen av utdanningen i 2014. Intervjuene vil bli ledet av undertegnede. Fokusgruppeintervjuet vil vare i ca 1,5 til 2 timer og vil bli forsøke utdype de erfaringene dere har som ledere for studenter som tar utdanningen Seprep Bergen. Hele intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Det skrives så ut og om du ønsker sendes dette til deg for endelig godkjenning. I den anledning vil vi opprette en navneliste over deltakerne Det er SEPREP ved daglig leder Gunnar Brox Haugen som vil opprette og oppbevare navnelisten. Denne vil bli slettet innen 01.09.2014.

Den som skal gjennomføre intervjuene heter Ottar Ness, og er ansatt ved Høgskolen i Buskerud, avdeling for helsefag, Institutt for forskning innen psykisk helse og rus.

Hva skjer med informasjonen om deg

Alle data vil bli behandlet konfidensielt og på en forsvarlig måte i henhold til Personopplysningsloven og etter retningslinjer gitt av Datatilsynet. Dette innebærer at forskeren vil ha taushetsplikt overfor alle personopplysninger som samles inn. Datamaterialet vil bli anonymisert og slettet når forskningsprosjektet er avsluttet, senest 01.09.2012. Resultatene vil bli publisert i en rapport og vitenskapelige artikler.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke til å delta i studien. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Om du nå sier ja til å delta, kan du senere trekke tilbake ditt samtykke uten at det påvirker din øvrige behandling. Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til studien, eller generelt ønsker mer informasjon om prosjektet kan du kontakte Høgskolelektor Ottar Ness mobil 90 12 53 12.

DEL B

Personvern

Informasjonen som lagres om deg skal kun brukes slik som beskrevet i hensikten med studien. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger.

Dekan Heidi Kapstad ved Høgskolen i Buskerud, avdeling for helsefag, er databehandlingsansvarlig.

Prosjektleder er Høgskolelektor Ottar Ness, ansatt ved fakultet for helsevitenskap, Høgskolen i Buskerud.

Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, har godkjent studien.

Utlevering av materiale og opplysninger til andre

Det er kun daglig leder i SEPREP Gunnar Brox Haugen som vil ha adgang til navnelisten og som kan finne tilbake til deg. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres.

Rett til innsyn og sletting av opplysninger om deg

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert. Dersom du trekker deg fra studien, kan du kreve å få slettet innsamlede opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner.

Økonomi

Studien er finansiert av Seprep ved daglig leder Gunnar Brox Haugen.

Informasjon om utfallet av studien

Du har som informant rett til å få tilgang til utfall av studien.

Dersom du ønsker å delta, ber jeg deg om å underskrive samtykkeerklæringen og postlegge svarkonvolutten. Når vi har mottatt denne vil du få tilsendt et spørreskjema.

Vennlig hilsen

Oslo 09. mai 2012.

Ottar Ness

Prosjektleder

Samtykke om deltakelse i prosjektet ”Forskningsbasert evaluering Seprep Bergen 2012-2014” - Ledere.

Jeg er villig til å delta i studien ”Forskningsbasert evaluering av Seprep Bergen 2012-2014”.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om studien ” Forskningsbasert evaluering av Seprep Bergen 2012-2014”.

(Signert, rolle i studien, dato)

Ottar Ness, prosjektleder.

Vedlegg 4. Intervjuguide til bruk i fokusgruppeintervju med studenter i Seprep Bergen 2012 – 2014.

Overskriftene og mellomtitlene er områder for samtale. Innledningsvis presenteres intervjuets hensikt, hvordan de ulike temaene vil bli introdusert samt rettighetene i informert samtykke.

Om forventningene til utdanningen:

Hvilke forventninger har du til utdanningen Seprep Bergen?

Om deltakelse i utdanningen:

Hvordan vil du vurdere innhold, oppbygging og organisering av utdanningen?

Hvordan har du opplevd at undervisningen har vært relevant for ditt kunnskapsnivå?

Hvordan har du opplevd at undervisningen har bidratt til å øke ferdighetene som behandler mennesker med psykoseproblematikk/alvorlige psykiske lidelser der det er spørsmål om tvang?

Hvordan har du opplevd at undervisningen har bidratt til økning av kvaliteten av din praksis i din jobb der det er spørsmål om tvang?

Hvordan har du opplevd at utdanningen har bidratt til å øke forståelsen av samarbeid med ulike yrkesgrupper og tjenesteinstanser når det er spørsmål om tvang?

Hvordan kunne utdanningen blitt enda bedre?

Refleksjoner knyttet til samtalen; innhold og deltakelse.

Hva har hver enkelt opplevd som viktig i dette fokusgruppeintervjuet?

Hvordan har du opplevd din egen deltakelse?

Er du noe du ønsker å tilføye eller å si før vi avslutter intervjuet?

Vedlegg 5. Intervjuguide til bruk i fokusgruppeintervju med ledere i det lokale helsetjenesteapparatet som har ansatte som er studenter i Seprep Bergen 2012 – 2014.

Overskriftene og mellomtitlene er områder for samtale. Innledningsvis presenteres intervjuets hensikt, hvordan de ulike temaene vil bli introdusert samt rettighetene i informert samtykke.

Om forventningene til utdanningen:

Hvilke forventninger har du til hva utdanningen Seprep Ung skal bidra med i din tjeneste der det er spørsmål om tvang?

Hvilke forventninger har du til hva utdanningen Seprep Ung skal bidra med i din organisasjon for å forbedre behandlingen og oppfølgingen av mennesker med psykoseproblematikk/alvorlige psykiske lidelser der det er spørsmål om tvang?

Om hvordan utdanningen påvirker den lokale praksis i behandling av mennesker med psykoseproblematikk/alvorlige psykiske lidelser der det er spørsmål om tvang:

Hvordan vil du beskrive praksis i din tjeneste for behandling av mennesker med psykoseproblematikk/alvorlige psykiske lidelser i dag der det er spørsmål om tvang?

Hvordan har du opplevd at utdanningen Seprep Ung har bidratt til økt kvalitet og brukermedvirkning i tjenestetilbudet der det er spørsmål om tvang?

Hvordan har du opplevd at utdanningen Seprep Ung har bidratt til økt samarbeid og samhandlingskompetanse både faglig og organisatorisk i de ulike ledd i tjenestenettverket der det er spørsmål om tvang?

Refleksjoner knyttet til samtalen; innhold og deltakelse.

Hva har hver enkelt opplevd som viktig i dette fokusgruppeintervjuet?

Hvordan har du opplevd din egen deltakelse?

Er du noe du ønsker å tilføye eller å si før vi avslutter intervjuet?

Senter for psykisk helse og rus ønsker å bidra til styrking og utvikling av kunnskap innen psykisk helse og rus med særlig vekt på fem områder:

- Personers erfaringer med psykiske helseproblemer og hva som hjelper
- Person- og kontekstsentrerte tilnærminger
- Familie- og nettverksperspektiv
- Helsetjenesteorganisering, utøvelse og effektivitet
- Aksjonsrettet forskning, særlig brukerinvolvert forskning og handlingsorientert forsknings-samarbeid i klinisk praksis

The mission of the Centre for Mental Health and Substance Abuse is contribution to the development of knowledge with the following specific foci:

- Subjective experiences of mental health problems and 'helpful' help
- Individual and contextual approaches of help and support in mental health care
- Family and network perspectives in studies of mental health problems and substance abuse
- Innovations in mental health service organisation, practice, and evaluation
- Participatory action research involving mental health service providers and service users

—
**SENTER FOR
PSYKISK HELSE
OG RUS**
—

Adresse:

Papirbredden
Drammen kunnskapspark
Grønland 58
3045 Drammen

Kontakter:

Professor Stian Biong
stian.biong@hbv.no
952 15 498

Førsteamanuensis Ottar Ness
ottar.ness@hbv.no
90 12 53 12

ISBN: 978-82-8290-011-9

